

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Переднє слово

“Як без скрипки немає музики, без фарби і пензля — живопису, без мармуру й різця — скульптури, так без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки. Слово — це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність”.

В. Сухомлинський “Слово про слово”.

Автори даного посібника не мислять виховного процесу без живого звернення до розуму й серця дітей і серед різноманітних засобів педагогічного впливу домінантним вважають слово.

Ця книжка — друга із серії “Виховні години. На допомогу класному керівнику”. Як і в попередній, у ній учитель знайде розробки виховних заходів, сценарії, матеріали для батьківських зборів, підготовлені з урахуванням вікових особливостей шестикласників та проблем вихователя, пов’язаних із цим віком.

Багато уваги приділено самовихованню учнів, формуванню особистості підлітка, засвоєнню ним основ християнської та загальнолюдської моралі, звичаїв і традицій рідного народу, зміцненню любові до України.

6) захищати менших і слабших, допомагати немічним, галантно ставитись до дівчат і жінок;

7) бути вірним у дружбі, дотримуватись даного слова;

8) бути непримиренним до відступництва, зради, продажності.

Бажаю всім успішно подолати вади свого характеру, стати справжніми лицарями.

6. ШАНУЙМО СТАРІСТЬ

Мета. Виховання людяності, милосердя, співчуття і шанобливого ставлення до людей похилого віку.

I. Мобілізація уваги учнів.

— Хто швидше скаже, з якого твору взято уривок?

(Вчитель читає уривок.)

Зосталися три брати сиротами — ні батька, ні неньки. І дома нема нічого — ні хазяйства, ні хати. Ото й пішли вони втрьох найматися. Аж іде дід, старий-старий, борода біла.

— Куди це ви, дітки, йдете?

А вони кажуть:

— Найматися.

— Хіба в вас свого хазяйства нема?

— Нема, — кажуть. — Якби до доброго чоловіка в найми попасти, то ми б йому по правді робили, по щирості слухалися і за рідного батькаа його мали б.

Тоді дід і каже:

— Добре! Коли так, то будьте ви мені синами, а я вам батьком. Слухайтесь мене, то я з вас людей пороблю, навчу, як жити, з правдою не розминаючись.

(З української народної казки “Названий батько”.)

II. Бесіда.

— Чи звернули ви увагу на те, що в багатьох народних казках героям, які потрапили в скрутне, здається, безвихідне становище, зустрічається стара людина і вказує подальший шлях?

— Що ви думаєте з цього приводу?

(Міркування учнів.)

— У цьому виявляється народна шана до людей похилого віку, які мають великий життєвий досвід, знання, вміння, щоб передати їх молодшому поколінню. Навіть Бога, Отця Всевишнього ми уявляємо собі білобородим старцем.

Повага до старших вважається в народі рисою, притаманною кожній порядній людині. Щоб виховати цю рису, дітям розповідали й розповідають різні повчальні

історії, казки, легенди. Ось одна із них.

“Колись старих людей, у яких не було вже сил працювати, спускали на лубках у провалля: щоб дарма хліба не їли. А один чоловік дуже любив свого батька і не виконав жорстокого закону, заховав його у хліві, годував таємно. Через деякий час трапився недорід: нічим людям сіяти. Старий побачив, що син чогось журиться, розпитав про все і порадив зняти снопи із стріхи, ще раз обмолотити і засіяти. Так син і вчинив. Зійшов у нього хліб найкраще, і найбільша нива була засіяна. Всі люди допитувались, як він до такого додумався. Він спочатку мовчав, а згодом розповів, що його батько так навчив. З того часу люди перестали старих на лубках вивозити, а шанували до самої смерті, бо вони мудрі, життям биті, завжди розуму навчать.

(Г. Бондаренко, з кн. *О. Олійник “Українська мова, 10–11”*.)

Мені важко зрозуміти тих людей, батьки яких нібито добровільно доживають віку в будинках для перестарілих. І, якщо в деяких країнах таке явище вважається нормальним, то наш народ це осуджує. Люди, які всі сили віддали дітям та онукам, на старості літ позбавлені родинного тепла, радості спілкуватися з тими, кого люблять. А скільки втрачають ті діти, що спровадили з дому стареньких батьків, як вони духовно обікрали своїх дітей. Адже бабусина колискова пісня, “дідусева казка, в якій щасливий кінець”, їх мудре і лагідне слово — це той золотий засів у дитячу душу, з якого виростає людяність, милосердя, справедливість і щедрість...

Традиційно шанобливе й лагідне ставлення до старих батьків в українських родинах відбито в народній творчості. Старенька мати в пісні — голубка сивенька, сивая зозуленька, горлиця, батько — голуб сизокрилий, тощо. Цю традицію успадкували письменники.

Наш великий Кобзар, у дитинстві наслуховавшись від діда Івана розповідей про Коліївщину, розчулено висловлює свою вдячність у поемі “Гайдамаки”:

Спасибі, дідусю, що ти заховав
В голові столітній ту славу козачу,
Я її онукам тепер розказав.

Старий бандурист у романі П. Куліша “Чорна рада” — “чоловік божий”, його радо вітають у кожній козацькій родині, саджають на почесному місці й побожно слухають його мудре слово.

А з якою теплою змальовує О. Довженко свого діда Семена Тарасовича в автобіографічній кіноповісті “Зачарована Десна”, якими величними, мов святі пророки, зображені діди-перевізники в оповіданні “Ніч перед боєм”, Марія Стояниха в оповіданні “Мати”. “Діди наші й баби наші”, як сказав Остап Вишня, — хранителі історичної пам’яті народу, носії іскрометного гумору, сячі добра.

У багатьох із вас є бабуся чи дідусь, і ви мали можливість спостерігати, які вони працюють, як багато роблять для своїх дітей та онуків. Готуючись до цієї бесіди, ви мали завдання продумати розповідь про свою бабуся чи дідуся.

Послухаємо ваші розповіді. (*Виступи учнів.*)

III. — А тепер послухайте коротеньке оповіданнячко В.О. Сухомлинського і дайте відповідь на запитання, поставлене в його назві.

Чому в бабусі й дідуся на очах сльози?

На столі маленький радіоприймач. Біля столу — татусь і матуся. У сусідній кімнаті на дивані сидять дідусь і бабуся. Маленька Оленка грається на підлозі плюшевим ведмедиком і дивиться, як татусь, матуся, дідусь і бабуся слухають музику.

Дивна ця музика: здається Оленці, що над відчиненим вікном схилилися чарівні квіти — великі-великі троянди, над квітами літає бджола, в небі сяє сонце і видно далекий степ...

Бачить Оленка, як спалахують в очах татуса й матусі ласкаві іскринки. Доторкнувся татусь рукою до пальців матусі, і лице матусине осяяла лагідна усмішка.

Але чому це бабуся й дідусь такі сумні? Чому на очах їхніх сльози? Невже від троянд, бджоли і сонце плачуть?

— Оленка ще маленька й не може пояснити причини смутку дідуся й бабусі. А як би це пояснили ви?

(Роздуми учнів.)

Учитель. Із ваших міркувань очевидно, що більшість із вас правильно розуміє причину смутку та сліз дідуся і бабусі. Справді, усвідомлення того, що прекрасний світ із сонцем, бджолами й трояндами швидко доведеться покинути, не додає радості.

І від нас з вами значною мірою залежить, якими будуть ці останні роки, а може, місяці, тижні або й дні, які залишилося прожити нашим бабусям і дідусям. Найбільшою радістю для них є любов дітей та онуків. З нею і фізичні болі, на які щедра старість, переносити легше. А свою любов треба доводити не лише словами, а й ділом.

Головне — не вразити необачним, нетактовним словом або вчинком. Поміркуйте над таким випадком:

Маленька Наталочка, задивившись на яскравий гуцульський килимок, який висів над ліжком, запитала: “Бабуню, коли ви помрете, кому дістанеться цей килимок?” Усі в хаті засміялися, в тому числі й бабуся, яка, на щастя, тоді ще чулася в силі й не думала помирати.

Дитяча безпосередність Наталочки розвеселила присутніх у хаті. Та чи до сміху було б, якби подібне питання поставила доросла людина? Нагадаю тим, хто читав оповідання В. Стефаніка “Кленові листки”, його закінчення, а ті, хто не читав, послухайте, про що в ньому розповідається.

У бідній багатодітній сім’ї народилася ще одна дитина. Мати лежить тяжко хвора, а батько змушений іти в поле, бо треба ж заробляти дітям на шматок хліба. Семенко ще малий, але, як найстарший серед дітей, порядкує в хаті. Він гордий, батько довірив йому важливу справу: коли мати вмиратиме, дати їй у руки свічку, але хлопчик не знає, коли це зробити і запитує в мами.

Уявіть собі, який невимовний біль матеріної душі викликало запитання її дитини.

Той біль сплотив великі дві сльозини, які покотились з її очей і... замерзли.

Для чого я наводжу вам цей епізод? А для того, щоб нагадати про дуже важливу річ — тактовність у ставленні до старших та недужих.

Великий педагог В.О. Сухомлинський підкреслював: “Треба вміти жаліти людину”. На думку вченого, “зневажлива жалість принижує людину, а коли, жаліючи, він прагне допомогти — така жалість облагороджує”.

Якнайчастіше спілкуйтесь зі своїми дідусями й бабусями, звертайтеся до них за порадами. Їхня мудрість і великий життєвий досвід застережуть вас від багатьох помилок. А з іншого боку, усвідомлення того, що вони вам потрібні, що ви їх любите, що їх думка для вас важлива, — велика радість для людей похилого віку.

Запам’ятайте ще одну важливу річ: зроблене вами добро повернеться до вас сторицею, як і заподіяне зло, черствість, байдужість. Як ви ставитесь до своїх і чужих стареньких, так будуть ставитись до вас, коли доживете до їхніх літ.

Усі, а особливо діти, люблять родинні свята. Згадуйте, як трудяться мама, бабуся, щоб відзначити ваш день народження. І святковий пиріг чи торт, і подарунки — все для вашої радості. А про свої іменини вони за клопотами можуть і забути. Але не маєте права забувати ви. Ваше привітання, ваше добре, ласкаве слово буде найкращим подарунком для дідуся чи бабусі. А ще більшою радістю для них буде почути від інших людей: “Хорошого внука маєте, вихований, уважний, добрий”.

Бувають учні, які на людях — сама ввічливість (особливо, коли поряд ті, кому вони хочуть подобатись). А вдома від їх егоїзму, безцеремонності страждають рідні, найдорожчі люди. Чого ж варта така показна вихованість?

“Звісна річ, чим ближча вам людина, тим простіші з нею взаємини: батькові, матері і навіть бабусі й дідуся ми говоримо “ти”. Однак це аж ніяк не означає, що у родинних стосунках ввічливість не обов’язкова, навпаки. Справді, вихована людина, яка поважає і близьких, і самого себе, не зриватиме зла на близьких, не демонструватиме свого поганого настрою в колі сім’ї. Про неї не скажеш, що “встала з лівої ноги”, тому й поводитьсь безконтрольно й нестримано. Саме у сім’ї, серед рідних, де нам легше вибачають, виразніше проглядає, які ми насправді. Отже, звичні слова “дякую”, “перепрошую”, “на добраніч”, “доброго ранку”, які ми не забуваємо у спілкуванні зі сторонніми, незамінні для вжитку в сім’ї” (М. Лемберська).

Памятайте, що ваш вчинок, слово, погляд, тон може подарувати радість, а може й зіпсувати настрій.

На закінчення нашої розмови хочу навести вам слова із повчання князя Володимира Мономаха дітям: “Старих шануйте, як батька, а молодих, яко братів”.